

DEDİKHASANLI MEHMED ŞAKİR (SUNTAY) EFENDİ (1853-1937)^{1*}

Müderris, Mutasavvıf.

Mehmet ÇALIŞKAN^{2}**

Anahtar Kelimeler: Yozgatlı Âlimler, Mehmed Şakir Efendi, Müderris, Mutasavvıf.

Hayatı ve Eğitimi

Mehmed Şakir Efendi, aslen Kayseri'nin Cami-i Kebîr Mahallesi'nde Cücezâdeler diye bilinen kimselerden olup sonradan ataları Yozgat Sorgun Dedikhasanlı Köyü'ne yerleşmiştir. 1853 yılında doğmuş olan Şakir Efendi'nin babası Hoca Ali Efendi'dir. Şakir Efendi, ilminin temellerini babasının tedrisiyle atmıştır. Daha sonra tahsiline Osmanpaşa Medresesi'nde devam etmiştir. Bilahare Kayseri'ye giderek orada tanınmış hocalardan Kur'ân-ı Kerim, tefsir, hadis ve usûl dersleri almıştır. Kayseri'deki tahsilinin sonunda Mürîdzâde Ali Efendi'den hocalık icâzetini alarak Yozgat'a dönmüştür. Hoca Efendi, üst seviyedeki "ruûs" imtihanını vererek dersiâmlığa ulaşmış ve müstehikkîn-i ilmiyeden kendisine maaş bağlanmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında da Diyanet İşleri Reisliği teşkilatında dersiâmlara görev verilmiş olup özellikle taşra teşkilatında dersiâmlar, müftü ve müftü müsevvîdliğinden sonra gelirdi. Bu unvana sahip olanlara devlet bütçesinden müftülükler kanalıyla dersiâm cetvelinden hayatları müddetince maaş tahsis edilmiştir.

Müderrisliği

Mehmed Şakir Efendi'nin Osmanlı döneminde Yozgat Şevki Efendi Medresesi'nde başlayan müderrisliği, Demirli Medrese'de devam etmiştir. Şakir Efendi, o zamanın büyük medreselerinden olan ve önemli hocaların da ders verdiği bu medreselerde daha çok tefsir dersi okutmuştur. Yine önemli ilim merkezlerinden olan Köseyusuflu Köyü Medresesi'nden gelen hocalara kurs mahiyetinde dersler vermiştir. Verdiği derslerle herkesin takdirini toplamıştır. Cumhuriyetin başlangıcında Demirli Medrese'deki derslerini sürdürmüştür. Demirli Medrese'nin kapanmasından sonra ilk eğitimini aldığı Osmanpaşa Medresesi'ne tayin edilmiştir. Medreselerin 1924'te tamamen kapatılmasından sonra ise köyüne çekilmiş, köyde hem imamlık yapmış hem de öğrenci yetiştirmeye devam etmiştir.

Bilinen Bazı Öğrencileri

Mehmed Şakir Efendi'nin öğrencileri arasında Şeyhzâde Ahmed Efendi, Hacı Azizzâde İhsan (İhsanoğlu) Efendi, Poyrazlı Muharrem Efendi de bulunmaktadır. Yozgatlıları yıllarca tenvir eden Şeyhzâde Ahmed Efendi, Mehmed Şakir Efendi'nin talebesi olmuştur. Ahmed Efendi İstanbul'da

^{1*} Bu çalışma, daha önce Yozgat Tarihi ve Kültürü 2 (Ankara: 2022) kitabında yayımlanan "*Mehmet Şakir Suntay Efendi*" isimli çalışmanın gözden geçirilerek güncellenmiş halidir.

^{2**} Dr., Yozgat Bozok Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslâm Bilimleri, Tefsir Anabilim Dalı Öğretim Üyesi (Emekli), mehmet.caliskan@yobu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-1865-7732

bulunduğu sırada Gümülcineli Hacı Mustafa Efendi, Ahmed Efendi'ye Yozgat'a gidip Dedikhasanlı Köyü'ndeki Şakir Efendi'den ders almasını söylemiştir. Bu işareti alan Ahmed Efendi, Karga Köyü'ne öğretmen olunca Dedikhasanlı'ya gidip Şakir Efendi'nin ders halkasına dâhil olmuştur. Ahmed Efendi, Karga Köyü'nde kaldığı müddet içerisinde her hafta sonları hocasına gidip ders almıştır. Bu gelişler sonucunda Ahmed Efendi, hocasından hem zâhirî hem de tasavvufî ilim ve terbiye tahsil etmiştir. Ahmed Efendi, bu ilim yolculuğu için bir at satın almış, hocasına hafta içi de gelmeyi arzu ettiğini bildirince hocası “Senin gelişin beni sevindirir” diyerek memnuniyetini belirtmiştir. Şakir Efendi'nin diğer bir öğrencisi İhsan Efendi'dir. Sonraları İhsan Efendi Mısır'a giderek orada vefat edinceye kadar (1961) yıllar boyu hem Mısır'ın gençlerine hem de Türkiye'den oraya ilim öğrenmek için gelen öğrencilere dersler vermiş, onların ihtiyaçlarıyla ilgilenmiş, adeta onlara kol kanat germiştir.

Tasavvufî Mensubiyeti

Mehmed Şakir Efendi, zâhirî ilimlerin yanında tasavvuf ilmini, ahlâkını ve âdâbını da öğrenmiştir. Tasavvuf ilmini, Çorum'da meskûn Şiranlı Şeyh Mustafa Efendi'den almıştır. Yozgat ve Kayseri medreselerinde dinî ilimleri tahsil ettikten sonra Ramazan aylarında gezici vaiz olarak daha çok Tokat, Amasya ve Merzifon gibi çevrelerde dinî irşadda bulunmuştur. O dönemin usulünden olan irşad için dolaştığı yerlerdeki hoca efendilerle münazaralar yapmıştır. Bu seyahatlerin birinde yolu Çorum'a düşer. O sıralarda Şakir Efendi tasavvufa pek sıcak bakmamaktadır. Şiranlı Mustafa Efendi, Şakir Efendi'deki cevheri keşfeder ve onu yanına çağırır. Ona; “Gel bakalım ilmiyle mağrur Molla Şakir” diye hitap eder. Şakir Efendi şeyh tarafından âdetâ nefis terbiyesine tabi tutulmuş, ilmiyle mağrur oluşu kırılmıştır. Şakir Efendi'nin, Çorum'da Şeyh Mustafa Efendi yanında kaldığı kısa zaman içinde tasavvuf eğitiminde büyük mesafeler kat etmiş olması, müridler arasında gıpta ile karşılanırken bazılarının haset etmesine sebep olmuştur. Orada ciddi bir riyazet dönemi geçiren Şakir Efendi, hocasının izniyle Çorum merkez camiinde halka vaaz ve nasihatlerde bulunmuş, bir müddet sonra Yozgat'a gönderilmiştir. Yozgat'a döndükten sonra yukarıda zikredilen medreselerde tefsir dersleri vermiş ve aynı zamanda tasavvuf alanında mürid olmuştur. Şakir Efendi, talebesi Şeyhzâde Ahmed Efendi'ye şunları anlatmıştır: “Yıllarca medrese tahsilinden sonra çıkıp da hocayım diye diyar diyar gezdiğim dönemdeki bildiklerim ve ilmim, meğerse zarfın üzerindeki adresten ibaretmiş. Hâlbuki zarfın içindeki asıl ilmî malumattan hiç haberim yokmuş. Şiranlı hazretleri beni zarfın içindekinden haberdar etti. Kendilerine dünya ve ahiret minnettarım”. Bu ifadelerde zâhirî ve bâtinî ilimlerin insanı nasıl olgunlaştırdığının işaretini görmekteyiz. Şakir Efendi'nin çeşitli kerametleri olduğu söylenmektedir.

Sonuç itibariyle Osmanlı son döneminde yetişmiş âlim ve mutasavvıflardan olan Mehmed Şakir Efendi, içinde yaşadığı topluma değer katan bir şahsiyettir. İlim ve hikmet yolunda kendisini görevli saymış, bulunduğu yeri ahlâkî bir ortama çevirmek suretiyle birlik ve beraberliği pekiştiren manevi bir önder olarak Yozgatlıların gönlünde müstesna bir yer edinmiştir.

Kaynakça

- ERGİN, A. Ş. (2014). *Gönül Ufkunda bir Şeyh Bir Şeyhzâde*. İstanbul: Seçil Ofset.
- ERKOÇ, Ethem. (2014). *Yozgat-Sorgun-Gedikhasanlı Kutb-ı Cihan Mehmet Şakir Efendi 1853-1937*. Yozgat: Yozgat Yenigün Gazetesi.
- HAKSEVER, A C. (2008). Çorumda Nakşibendiliğin Tarihi, Süreci ve Temsilcileri. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 7(13), 70-71.
- İPŞİRLİ, M. (1994). Dersiâm. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. (Cilt 9, s. 185-186). İstanbul: TDV Yayınları.
- İHSANOĞLU, E. (2018). *Yozgatlı İhsan Efendi*. İstanbul: Doğan Egmontt Yayıncılık.
- YAZICI, T. (1964). Nakşibend. *İslâm Ansiklopedisi*. (Cilt 9, s. 52-54). İstanbul: MEB Basımevi.